

150 let Rdečega križa na Slovenskem

Vsi smo že slišali za Rdeči križ. Vedno je zraven, ko se zgodi naravna katastrofa, vedno je zraven, ko pride na določenem območju do vojne, in vedno je zraven, ko gre za begunce, in vedno je zraven najbolj ranljivih ljudi.

Ker tako pomembna organizacija, Rdeči križ Slovenije, praznuje 150 let svojega obstoja na Slovenskem, smo se odločili pogledati v preteklost. Kako je sploh prišlo do ideje za nastanek te humanitarne organizacije? Kdo je bil pobudnik v svetu? Kako je prišlo do njegovega nastanka pri nas?

Vse to bomo predstavili v tem članku v silnem upanju, da pa morda človeštvo enkrat doseže stopnjo, ko take humanitarne organizacije ne bo več potrebovalo, in v stvarnosti, v kateri vemo, da je to upanje le utopija ...

Rdeči križ Slovenije (RKS)

RKS je neodvisna humanitarna organizacija nacionalnega pomena, ki deluje na območju Republike Slovenije. Je član Mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca, največje organizacije na svetu, ki šteje več kot 97 milijonov članov in prostovoljcev v 189 državah.

Zametki Rdečega križa

Žalostno je dejstvo, da je človeštvo v preteklih treh tisočletjih obstoja le približno 250 let preživelo v miru, čeprav so si ljudje od nekdaj želeli miru in svobode. Iz teh želja so se rodile številne pobude posameznikov in narodov, da bi se odpravilo ali vsaj omililo gorje, ki ga prinašajo vojne. Iz teh želja je nastajal zametek Rdečega križa.

Že pred nastankom Rdečega križa (RK) je bilo več dogovorov in pogodb, s katerimi so želeli izboljšati usodo ranjencev in bolnikov med vojno; med letoma 1581 in 1864 je bilo med posameznimi državami sklenjenih kar 291 dogovorov in pogodb o ravnanju z

vojnimi ujetniki in njihovi medsebojni izmenjavi ter o ravnanju z bolniki in ranjenimi vojaki. Vsi ti pa so bili le kratkotrajni; veljali so v le določenem času in v določenem območju ter dajali določeno zaščito, podobno, kot je zapisana tudi danes v Ženevski konvenciji.

Vse pobude za zmanjševanje vojnih žrtev niso mogle doseči pravega uspeha, dokler tega ni zahteval tudi razvoj tehnike. Nova orožja, novi načini vojskovanja so povzročili nove oblike in vrste poškodb ter ran, ki so terjale še več žrtev kot prejšnje vojne. Vojaška saniteta, kakršno so imele organizirano evropske države, ni dohajala potreb, ki so jih prinašale osvajalne vojne 19. stoletja, revolucije in upori v Evropi. Začelo je primanjkovati ljudi, ne le za vojno, ampak tudi za poljska dela, obrt in nastajajočo industrijo.

V zavest ljudi, ki so imeli bogastvo, vpliv, oblast in možnost za realizacijo idej o pomoči žrtvam, je počasi prodirala miselnost, da je treba človeku pomagati in ga ohraniti pri življenju. Začeli so se zavedati, kako nesmiselno je uničevati ljudi, ki bi jih lahko koristno uporabili v gospodarskem življenju. Razvoj proizvodnih sredstev, rušenje starega sistema in pojav nove družbe so zahtevali potrebo po varstvu človekovih pravic in spoštovanje človeka.

Ideje o prostovoljni pomoči človeku, ranjencu, bolniku, o zaščiti sanitetnega osebja ob nastajanju RK torej niso bile nove in v le takih zgodovinskih okoliščinah so lahko padle na plodna tla ideje Jelene Pavlovne,

Jelena Pavlovna in Florence Nightingale

Florence Nightingale in Henryja Dunanta. Potrebni sta bili »samo« še dve grozoviti vojni, da je ideja o pomoči ranjenim vojakom postala trajna praksa, ne le dogovor dveh ljudi ali želja na papirju.

Na nastanek RK je vplivalo predvsem dogajanje ob krimski vojni (1853–1856) in na bojišču pri Solferinu leta 1859. V krimski vojni sta na sistematičen način začeli ranjence oskrbovati na ruski strani Jelena Pavlovna, na angleški pa Florence Nightingale. Že takrat se je pokazalo, kakšno moč imajo mediji, kajti ko je prebivalstvo Anglije izvedelo, kaj se dogaja na bojiščih, je bilo angleško vojno ministrstvo prisiljeno zaprositi za pomoč Nightingalovo, predstavnico zavoda za bolničarke. S 37 gojenkami in veliko sanite-

Henry Dunant leta 1855

tne opreme je odšla na Krim. Kljub težavam, ki jih je imela zaradi svojega dela, je uspela pozneje izpopolniti zavod za bolničarke in postavila temelje bolničarski službi v svetovnem pogledu. Pri tem so ji pomagale izkušnje, ki si jih je nabrala na Krimu. Tam ji je uspelo umrljivost zmanjšati za 20 odstotkov; podoben uspeh pa so doživeli tudi na drugi strani, kamor je odšla Pavlovna s 300 bolničarkami. Uspeh njenega dela so tako morali priznati tudi njuni nasprotniki.

Za pravega idejnega vodjo ustanovitve Rdečega križa pa velja Henry Dunant. Kmalu po koncu krimske vojne se je leta 1859. zgodila bitka pri Solferinu. Potreba po zasebni pomoči ljudem se je tukaj še bolj izrazito pokazala, kajti zdravstvena služba zmagovalne armade je na primer imela na bojišču 300.000

Naslikan prizor iz bitke pri Solferinu. Henry Dunant pomaga ranjencu.

vojakov, na voljo pa samo 8000 obvez!

V boju so sodelovale tri države, Italijani in Avstrijci, slednjim pa je na pomoč priskočila Francija z Napoleonom. V enem dnevu je na bojišču obležalo 40.000 ranjenih in mrtvih vojakov vseh treh držav, zaradi različnih bolezni pa jih je v naslednjih dveh mesecih umrlo še 40.000. Sanitetna služba je ob tem ostajala nemočna. V take razmere je na bojišče prišel poslovnež, Ženevec Henry Dunant, in ob prizorih, ki jih je zagledal, najprej onemel, nato pa začel takoj ukrepati. Začel je organizirati pomoč ranjenim vojakom – bolnišnice po hišah, cestah, cerkvah ...; na pomoč so mu priskočile lombardske ženske, tuji turisti, nekateri zdravniki in drugi. Okoliške kmetice so pomagale ranjencem, jih spodbujale in zdravile ne glede na narodnost. Število prostovoljcev se je povečevalo, vse več ranjencev je

***Ruske ambulante Rdečega križa med vojno s Turčijo
1877. leta***

dobilo pomoč. Dunant je spoznal, da je pomoč ranjen-
cem na bojišču možna le, če je organizirana. Po vrnitvi
v Ženevo je zato leta 1862 izdal knjigo Spomin na
Solferino, v kateri je opisal stanje na bojišču – kako je
bilo bojišče posuto s trupli ljudi in konj, povsod so bili
sami mrličji in ranjenci; v jarkih, cestah in na travnikih.
Dunant je sklenil, da se mora to spremeniti, čeprav je
živel v času, ko je bila vojna slavno dejanje; čim več je
bilo mrtvih na nasprotni strani, tem večja je bila slava
zmagujočih. S to knjigo je hotel v ljudeh zbuditi vest in
človekoljubnost ter dal z njo konkretno pobudo za
ustanovitev nacionalnih odborov in društev, ki naj bi v
mirnem času usposabljal bolničarje za dajanje pomoči
ter negovanje ranjencev in bolnikov na bojišču. Takole
je med drugim zapisal: »Ali ne bi bilo mogoče, v mir-

Knjiga Henryja Dunanta

nem času, oblikovati društva za pomoč, ki bi z gorečimi, predanimi in strokovno usposobljenimi prostovoljci skrbela za ranjene v vojni?» (Spomin na Solferino, str. 105) In nadaljuje (str. 114): »Človeštvo in civilizacija nujno kličeta po organizaciji, kakršno predlagam. Zdi se, da gre v resnici za dolžnost in da bi se pri njenem izvajanju morali z zanesljivostjo zanašati na sodelovanje vseh vplivnih ljudi in vsaj na

dobre želje vsakega spodobnega človeka.« Doda še žalostno, tudi po več kot 150 letih aktualno dejstvo (str. 115): »In nazadnje, mar v dobi, ko toliko slišimo o napredku in civilizaciji, ni nujno, ker se vojnām žal ne moremo izogniti, da si v humanem in resnično civiliziranem duhu prizadevamo preprečiti ali vsaj omiliti grozote vojne?« Knjiga je bila prevedena v mnogo jezikov in v svetu dosegla velik odmev.

Za uresničitev svoje ideje je Dunant žrtvoval vse svoje imetje in življenjsko energijo. Veliko je potoval po Evropi, prepričeval predstavnike vlad, naj nekaj naredijo, da ublažijo vojno in pomagajo ljudem, ki jih je prizadela. Ob tem, da vemo, kakšne so bile

možnosti komunikacije konec 19. stoletja, kako slabe so bile možnosti za hitro in učinkovito obveščanje in vplivanje, si lahko samo predstavljamo veličino Dunantvih prizadevanj, popolnoma pa tega najbrž niti ne moremo doumeti.

Velika osebna prizadevanja Dunanta in njegova knjiga so kljub oviram, nasprotovanjem in nerazumevanju posameznikov prodirala v zavest ljudi takratne Evrope. Ljudje različnih slojev so postali privrženci njegovih idej. Tako je bilo ustvarjeno ozračje za realizacijo Dunantove ideje, treba jo je bilo le še organizirati in uresničiti.

V Ženevi so 17. februarja leta 1863 štirje člani Društva za javno blaginjo (Gustave Moynier, general Guillaume-Henry Dufour, dr. Louis Appia, dr. Theodore Maunoir) in Henry Dunant ustanovili Mednarodni odbor za pomoč ranjenim, ki se je pozneje (1876) preimenoval v Mednarodni odbor Rdečega križa (MORK). Jeseni istega leta je odbor organiziral mednarodno konferenco, ki so se je udeležili predstavniki držav in nevladnih organizacij. Na njej so postavili temelj za ustanovitev RK kot mednarodne organizacije in se dogovorili za skupen razpoznavni znak – rdeči križ na beli podlagi.

Istega leta so že bila ustanovljena in pri mednarodnem odboru v Ženevi registrirana prva društva RK. To pa še vedno ni bilo dovolj; ustvariti je bilo namreč treba razmere za njihovo delovanje. Zato je leta 1864

Znamenja zaščite po Ženevskih konvencijah

pod okriljem RK in Dunanta v Ženevi potekala še diplomatska konferenca. Sprejeta je bila prva Ženevska konvencija, ki določa zaščito bolnih in ranjenih vojakov ne glede na narodnost. Ta je pomenila nov korak v prizadevanjih za humanizacijo vojne in prispevek k mednarodnemu humanitarnemu pravu – ni več le začasen dvostranski dogovor, ampak trajnejša vsestranska pogodba, sklenjena že v miru za primer vojne. Države so jo ena za drugo ratificirale; sledile so še tri Ženevske konvencije, zadnja, četrta, posebej obravnava zaščito civilnega prebivalstva. Po koncu 2. svetovne vojne, leta 1949, so bile ponovno sprejete vse štiri Ženevske konvencije, ki so jim bila leta 1977 in 2005 dodani še t. i. dopolnilni protokoli I, II in III kot del mednarodnega humanitarnega prava.

MORK in nacionalna društva so bili priča prvemu velikemu šoku med prvo svetovno vojno, ko je umrlo na milijone vojakov, več sto tisoč jih je postalo vojnih ujetnikov, Evropi pa so zavladale epidemije in lakota, katerih razsežnosti si ni bilo mogoče zamisliti. Med

vojno je MORK obiskoval vojne ujetnike, preverjal njihovo stanje in zahteval njihovo izboljšanje. V tem času so ustanovili Osrednjo poizvedovalno agencijo, ki je iskala pogrešane osebe in omogočala dopisovanje med ujetniki in njihovimi družinami. Vojna se je končala leta 1918, vendar pa ne tudi epidemija in lakota, ki sta dolgoročno povzročili več smrti kot vojna sama. To je bil povod, da je bila leta 1919 ustanovljena Liga društev Rdečega križa (poznejša Federacija), ki ji je bila uradno priznana vloga Mednarodnega Rdečega križa v miru (npr. ob naravnih nesrečah).

Znak zaščite: rdeči križ na beli podlagi

Že na mednarodni konferenci leta 1863 so sprejeli znak rdečega križa na beli podlagi kot razpoznaven znak, ki bo varoval vse, ki bodo prostovoljno pomagali ranjenim vojakom. Leta 1876 se je Turčija zaradi verskih razlogov odločila za znak rdečega polmeseca, čemur so sledile še druge muslimanske države. Oba znaka skupaj z rdečim levom s soncem, ki ga je med letoma 1923 in 1980 imel Iran, danes pa tudi uporablja rdeči polmesec, sta bila priznana leta 1929 v Haagu. Decembra 2005 je bil dodatno sprejet še rdeči kristal kot tretji zaščitni znak Mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Vsi trije znaki so med seboj enakovredni in so namenjeni dvema temeljnima ciljema: zaščitni rabi (med oboroženimi spopadi kot vidni znak za osebe in objekte, ki jih varujejo Ženev-

ske konvencije in protokoli) in označevalni rabi (označuje osebo ali objekt, povezan z RK in RP).

Začetki Rdečega križa v Sloveniji

Na Kranjskem ...

Začetek Rdečega križa na Kranjskem sega v leto 1866. Takrat je v Ljubljani začelo delovati Žensko društvo za pomoč ranjenim in bolnim vojakom ter vdovam in otrokom padlih vojakov. Društvo je svoja pravila, ki jih je potrdila tudi pokrajinska oblast, izdalo 26. februarja 1870.

Že prej, leta 1859, v času bitke pri Solferinu, je bila v Ljubljani ustanovljena družba »40 gospa, katerim bode skrb za bolnišnične potrebe in okrepčevanje došlih ranjenih vojakov, ako se začne vojna ...«, kot so o tem poročale Kranjske in rokodelske novice.

Leta 1866 je ta pomoč postala sistematično organizirana v okviru avstrijskega in mednarodnega RK. 15. novembra 1879 je žensko društvo sprejelo natančnej-

Pravila

domoljubnega pomočnega društva
deželnega,

katero so

Kranjskeje vojvodini

móški ustanóvili

v podpóro in v postréžbo ranjenim ter bolnim
vojákom.

V Ljubljani 1880.

Založilo domoljubno pomočno društvo deželno.

Pravila domoljubnega pomočnega društva, 1880

ša pravila in novo ime – Domoljubno žensko podpor-
no društvo za Kranjsko v Ljubljani. Samostojno je
delovalo do leta 1902.

Leta 1879 je bilo v Ljubljani ustanovljeno še moško

Domoljubno pomočno društvo deželno, za podporo in postrežbo ranjenim in bolnim vojakom. Prvi občni zbor društva je bil 11. novembra 1879, v svoja pravila pa so že zapisali, da društvo deluje »na temelju sklepov mednarodne konference v Ženevi, ki je bila 26. oktobra 1863, posebno pa še po mednarodni pogodbi, ki jo je podpisalo več evropskih vlad 22. avgusta 1864 in jo je vlada potrdila 21. julija 1866«.

Društvo se je usmerilo predvsem v zbiranje denarnih in drugih prispevkov in pridobivanje »društvenikov«. Ženska in moška društva so sodelovala pri vprašanjih zdravstva, prava, računovodstva in knjigovodstva. Pripravljala so se tako na morebitno vojno kot tudi na dejavnosti v mirnem času.

Leta 1902 so se moška in ženska društva združila, da bi preprečili drobljenje sredstev in sil, pridobili nove člane in povečali društveno imetje, skrbeli za zbiranje perila, sanitarnega materiala in živil ter za prostovoljno bolničarsko službo. Odbor je sestavljalo 12 žensk in 12 moških, prav tako je imelo društvo najprej dva predsednika, moškega in žensko, Ivana Murnika in Flori Rudež. V mirnodobnem času, pred prvo svetovno vojno, sta se žensko in moško društvo izkazali predvsem pri velikem ljubljanskem potresu aprila leta 1895. V njem je bila porušena tudi bolnišnica, zato so organizirali preselitev bolnikov na bolnišnični vrt, v bolnišnici sami je ostalo le 150 najtežjih bolnikov, te je RK potem odpeľjal v zasilno, poljsko bolnišnico, ki sta jo organizirali

POROČILO

deželnega pomočnega društva Rdečega križa za Kranjsko

o njegovem delovanju leta 1892.

ruštveno vodstvo priobčuje v zmislu društvenih pravil XIII. poročilo o delovanju deželnega pomočnega društva Rdečega križa za Kranjsko leta 1892.

O predloženem zadnjem obvestji so društvu dospelja jako vesela poročila.

„Njegovo c. in kr. Apostolsko Velikanstvo je blagovolilo z Najvišim odlokom z dne 14. junija 1892. l. na prošnjo zveznega vodstva od visokega c. kr. ministerstva za deželno branbo predloženo XIII. glavno poročilo avstrijske družbe Rdečega križa z zadovoljstvom na Najviše znanje vzeti.“

Njegova c. in kr. visokost presvetli namestnik pokrovitelja, gospod nadvojvoda Karol Ludovik, je blagovolilo predloženo poročilo za leto 1891. na znanje vzeti, veseleč se množicega se društvenega imetja in števila članov ter je svoji pisarni naročil, da društvu predsedstvu za poslano poročilo naznanil iskreno zahvalo njegovo.

Po naznanilu c. in kr. 3. kornega poveljstva v Gradi je c. in kr. vojno ministerstvo po pregledu društvenega poročila za leto 1891. naročilo temu kornemu poveljstvu, izreči društvu ter podružnicam njegovim za požrtovalnost in skrbno pripravljanje potrebnih reči v mirnem času najtoplejšo zahvalo njegovo; posebno pa pohvaliti marljivo prizadevanje za rekonvalescentno hišo in bolniške postaje.

Poročilo RK za Kranjsko iz leta 1892

društvu. Postavili so 27 barak v bolnišnične namene, 25 kuhinj in 5 priprav za kopanje. V kuhinjah so pripravili po 3000 obrokov na dan.

Do prve svetovne vojne je bila dejavnost RK vezana na

Po ljubljanskem potresu leta 1895

zbiranje oblek in obutve, usposabljanje prebivalstva na prvo pomoč v vojni, delitev pomoči ranjenim vojakom. Po združitvi obeh društev se je delo RK še okrepilo.

Na Koroškem ...

V Celovcu so 6. februarja 1864 ustanovili domoljubno podporno društvo, leta 1879 pa Deželno domoljubno podporno društvo za Koroško v Celovcu. Istega leta so ustanovili tudi Žensko domoljubno podporno društvo za vojvodino Koroško. Leta 1889 sta se obe društvi združili in imeli sedež v Celovcu. Za primer vojne je imelo društvo pripravljenih 100 postelj, organizirali so dom za šolanje bolničark. Leta 1910 so usposobili 100 bolničark, ki so obiskovale bolnike.

Na Primorskem ...

Za Primorsko je značilno, da sta Deželno podporno društvo in Žensko podporno društvo delovali ločeno do konca prve svetovne vojne. Domoljubno podporno društvo za Gorico in Gradiško je bilo ustanovljeno novembra leta 1879. Leta 1892 so bila v Trstu potrjena pravila za deželno podporno društvo RK za Gorico in Gradac. Iz njih lahko razberemo dejavnost društva v miru in vojni. V mirnem času je društvo proučevalo napredek vojne sanitete, predvsem bolničarske službe, skrbelo za zaloge sanitetnega materiala in društvene bolnišnice. Med vojno je dodeljevalo sanitetni material, dajalo osvežujoče napitke neposredno ranjencem ter posredovalo pošto med ranjenci in njihovimi družinami, hkrati pa je moralo skrbeti tudi za zbiranje denarja. Žensko domoljubno društvo je bilo ustanovljeno leta 1880 in imelo 185 članic.

Goriška pokrajina ...

Slovinci so tukaj Rdečemu križu podobno organizacijo dobili leta 1882, in sicer Slovensko čitalniško in podporno društvo. Pozneje so ustanovili društvo RK, ki je bilo namenjeno vsem prebivalcem Goriške pokrajine. Moško in žensko društvo sta samostojno delili socialno pomoč iz mirovnega sklada, pripravljali skladišča in urejali naprave proti epidemijam. Leta 1896 so začeli urejati postaje za nujno pomoč in prirejati samaritanske tečaje. Med prvo svetovno vojno so se

Slovenci osamosvojili in ustanovili Slovenski odsek deželnega podpornega društva Rdečega križa.

Trst in Istra ...

Za nastanek društva RK lahko izvemo iz listine ministrstva za trgovino in obrtništvo s 26. maja 1866, ko so bila zaradi vojne situacije ustanovljena domoljubna društva, ki so imela brezplačne pošne znamke in prevoze. Leta 1875 je Domoljubno podporno društvo v Trstu poslalo mestni občini Koper pismo, v katerem jo obvešča, da so v Trstu ustanovili podporno društvo za preskrbo v vojni ranjenih vojakov iz Trsta, Primorja in Dalmacije. Pozneje je nastala stalna ustanova. Upravljal jo je poseben odbor, kuratorij, ki je k Rdečemu križu pristopil šele leta 1884. Žensko podporno društvo za Trst in Istro je bilo ustanovljeno leta 1878, leto pozneje pa še Deželno domoljubno društvo za Trst in Istro.

Pomurje ...

Rdeči križ se je v Pomurju razvil pozneje, ker je bil madžarski Rdeči križ ustanovljen šele 25. marca 1879. Predhodnik RK je bilo gasilstvo; gasilci so po zakonu morali varovati imetje in življenje prebivalstva pred elementarnimi nesrečami. Murska Sobota je dobila bolnišnico leta 1898. V njej so se med prvo vojno zdravili ranjenci. V tem obdobju je bil tam ustanovljen tudi Rdeči križ, ki ga je ustanovil ženski komite za področje okraja Murska Sobota. Težišče

dejavnosti je bilo v organiziranju sanitetnih ekip in tečajev za bolničarje, veliko pozornost pa so namenjali tudi zatiranju nalezljivih bolezni. Poleg tega je društvo opravljalo tudi informativno službo o padlih, pogrešanih ali umrlih vojakih.

Med obema vojnama

Leta 1918 je Pomočno in gospejno pomočno društvo RK za Kranjsko prekinilo zveze z avstrijskim Rdečim križem in ustanovili so Slovenski Rdeči križ. V novoustanovljeni državi SHS je bilo 29. junija 1921 ustanovljeno društvo RK Kraljevine SHS, zaradi česar so morali opustiti naziv Rdeči križ Slovenije.

Rdeči križ je pomagal bivšim vojakom, invalidom in revnim; prevzel je tudi skrb za zdravljenje in letovanje siromašnih otrok. Organizirali so podmladek RK, vključili so se že tudi v mednarodno pomoč.

Druga svetovna vojna

Ob napadu na Jugoslavijo je vlada pobegnila v London, kamor je emigriralo tudi vodstvo RK. Posledično je njegova funkcija prenehala, društva RK pa so bila razpuščena.

Na posameznih področjih je okupator oblikoval nova društva, italijanske oblasti pa so v Ljubljanski pokrajini začasno še dovolile delovanje dotedanji organizaciji RK. Po kapitulaciji Italije leta 1943 je RK Slovenije ponovno zaživel pod novim imenom Slovenski Rdeči križ.

Plakat Vse za našo vojsko

Kot posebno obdobje v razvoju RK na Slovenskem šteujemo čas po ustanovitvi RK Slovenije 18. junija 1944 na osvobojenem ozemlju v Gradcu v Beli krajini, sedež glavnega odbora pa je bil v Semiču, prvi predsednik je bil dr. Drago Marušič. Takrat je že delovalo tudi društvo RK Jugoslavije. To je v novi organizacijski obliki prevzelo široko razvite dejavnosti, kot so nega ranjencev in bolnikov, pomoč žrtvam vojne in solidarnostne akcije. Tudi v Sloveniji so začeli pospešeno ustanavljati in obnavljati krajevne odbore RK. Do konca vojne je RK Slovenije razvil obsežno organizacijo po osvobojenih krajih Slovenije, aktivisti pa so delovali tudi na okupiranih območjih. Glavni odbor je bil s svojimi oddelki zelo aktiven; izdal je začasna pravila, izdelal članske izkaznice in

tiskovine za poizvedbo o pogrešanih. Prirejal je bolničarske tečaje, organiziral reševalne postaje, zbiral sredstva in material za gradnjo otroških bolnišnic, začel boj proti tuberkulozi. Razvili so tudi že publicistično dejavnost; tiskali so plakate, obvestila, brošure in letake. Pomemben del dejavnosti RK je bil tudi seznanjanje mednarodne javnosti o grozotah in trpljenju ljudi; v ta namen so zbirali fotografije in jih pošiljali v Ženevo. Poleg stalnih nabiralnih akcij za ranjence je v začetnem obdobju svojega delovanja RK Slovenije v okviru OF pripravljali tudi posebne akcije Vse za našo vojsko. Čeprav je bil RK Slovenije ustanovljen kot sestavni del RK Jugoslavije, je bil organizacijsko, finančno in programsko samostojna organizacija in je to obdržal ves čas, dokler je bil v sestavi RK Jugoslavije. Vzpostavil je stik z nacionalnimi društvi RK in krvodajalskimi ter drugimi humanitarnimi organizacijami po vsej Evropi.

Od druge svetovne vojne do osamosvojitve

Po osvoboditvi se je glavni odbor RK Slovenije preselil v Ljubljano. Ustanovili so novo vodstvo, ki je zasedlo prostore prejšnjega Slovenskega Rdečega križa, prevzelo njegovo imetje in razpustilo njegov odbor. Pred društvom je bilo veliko dela, saj je vsa Slovenija potrebovala pomoč.

V prvih letih po vojni je RK pomagal obnavljati domovino. V Dalmaciji je imel skladišča, ki jih je pri-

Udeleženci ustanovne skupščine RK Slovenije leta 1944

pravil še pred vojno, in iz njih je začel prevažati pomoč v Ljubljano. Organiziral je sprejem in razdeljevanje pomoči organizacije Care in pomoč otrokom v šolah. Veliko je pomagal pri poizvedovanju – zbral je mnogo kartotek internirancev v italijanskih in nemških taboriščih, pomagal pri iskanju žrtev vojne, skrbel za osirotele otroke ... Organizirali so akcije za napredek higiene, uspešni so bili tečaji za vaško mladino, gospodinjski tečaji, akcije v boju proti trahomu, tuberkulozi in alkoholizmu. RK Slovenije je s pomočjo prostovoljnih prispevkov nakupil opremo, zdravniški material, rentgenske aparate, avtomobile in aparate za fluorografske preglede. Poleg tega je usposabljal pomožne zdravstvene delavce in bolničarke.

Prva članska izkaznica RK Slovenije iz leta 1944

Osamosvojitvena vojna

Veliko vlogo je imel RK Slovenije med osamosvojitveno vojno. O vojaškem spopadu po slovesni razglasitvi osamosvojitve Slovenije je takoj obvestil Mednarodni odbor Rdečega križa ter Mednarodno federacijo društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca. S prošnjo za moralno in materialno podporo Sloveniji pa se je obrnil tudi na nacionalna društva RK evropskih držav. RK Slovenije je imel že pred vojno pripravljene programe nujnih ukrepov in je bil toliko usposobljen, da je lahko takoj začel opravljati naloge. S sedeža RK Slovenije so se takoj povezali z republiškim operativnim vodstvom in ostalimi pristojnimi službami, dostavili so Ženevske konvencije vsem pristojnim voja-

Usposabljanje učiteljic nege v tečajih RK

škim, policijskim in drugim upravnim organom in jih opozorili, naj upoštevajo njihove določbe. Vse pristojne so tudi opozorili, da jim morajo posredovati podatke o ujetih, ranjenih in mrtvih ter z vojaki nasprotnikove vojske ravnati humano. Pod okriljem RK je potekala tudi predaja častnikov JLA in visokih funkcionarjev zvezne policije ter vrnitev ujetih nasprotnikov. V krajih, kjer so potekali boji, pa so poskrbeli za oblačila, prehrano, zdravila in prvo pomoč.

Mednarodno sodelovanje RK Slovenije

Pravo mednarodno sodelovanje slovenskega RK se je začelo šele z vojno za Slovenijo, a se je zaradi pravil zataknilo že na začetku. Statut Mednarodne federacije

Med vojno za Slovenijo

društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca namreč med drugim določa, da se mednarodna pomoč v posamezno državo pošilja prek nacionalnega društva RK, bodisi neposredno bodisi s posredovanjem Mednarodne federacije RK ali Mednarodnega odbora RK. RK Jugoslavije je zato vztrajal, da mora vsa pomoč za Slovenijo in Hrvaško prihajati z njegovim posredovanjem. Državi tega nista sprejeli in uspelo se jima je dogovoriti za obe poti: neposredna pomoč prek Slovenije in Hrvaške, posredno pa prek RK Jugoslavije. Dan, na katerega so se to dogovorili, je zgodovinska prelomnica – izstop RK Slovenije iz sestave RK Jugoslavije.

Za formalni izstop se šteje 8. oktober 1991, ko je Slovenija razglasila popolno samostojnost in suvere-

Priložnostni kovanci Banke Slovenije

Banka Slovenije bo ob 150-letnici delovanja RK na Slovenskem izdala zbirateljske kovance.

Glavni motiv kovancev je mreža, ki predstavlja delovanje in pomoč organizacije v mednarodnem, državnem in lokalnem okolju, ki je v veliki meri podprta z delom prostovoljcev. Mreža predstavlja čut za solidarnost in pokritost delovanja organizacije na vseh nivojih, tako da najhitreje in učinkovito doseže ranljive skupine, ki so potrebne pomoči. Je tudi nosilka simbola organizacije Rdeči križ in dodatno poudarja, da je učinkovitost njenega delovanja odvisna od solidarnosti in prisotnosti organizacije in njenih ljudi na terenu oziroma na območjih, kjer je potrebna pomoč. Avtor oblike kovancev je Gregor Ivanušič.

Ob formalnem izstopu iz sestava RK Jugoslavije je zaplapolala zastava RKS.

nost, in je RK Slovenije o tem takoj obvestil tako Mednarodni odbor RK kot tudi vsa nacionalna društva. Že decembra leta 1991 je dobil mesto opazovalca na mednarodni konferenci RK, leta 1993 pa ga je najprej avgusta Mednarodni odbor RK potrdil kot samostojno nacionalno društvo, oktobra pa Mednarodna federacija društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca kot novega člana.

26. januarja 1993 je Državni zbor RS sprejel zakon o RK Slovenije in s tem je RK Slovenije dobil tudi potrdilo o legitimnosti svojega obstoja, potrdilo o nujnosti in uspešnosti svojih humanitarnih prizadevanj ter svoji vpetosti v slovensko družbo.

RK Slovenije danes

Rdeči križ Slovenije je neodvisna, humanitarna organizacija nacionalnega pomena, ki deluje na področju Republike Slovenije. Organiziran je kot enotno društvo, ki z mrežo več kot tisoč prostovoljk in prostovoljcev deluje v 12 regijah, 56 območnih združenjih in več kot 800 krajevnih organizacijah RK. Poslanstvo Rdečega križa Slovenije je z močjo humanosti ščititi človeško dostojanstvo in življenje ter izboljšati kvaliteto življenje ranljivih ljudi.

Glavne dejavnosti RK Slovenije

Krvodajalstvo

Je eden od temeljnih programov RK Slovenije in ena največjih solidarnostnih akcij, ki nepretrgoma potekajo po vsem svetu. Zagotavlja stalni vir krvi in krvnih pripravkov, potrebnih za normalno izvajanje zdravstvenega varstva.

Pred drugo svetovno vojno so bili v Sloveniji le posamezni primeri dajanja krvi in tako za začetek krvodajalstva velja 4. junij 1945, ko je bila v Ljubljani ustanovljena transfuzijska služba in so bile odvzete prve doze konzervirane krvi. Leta 1953 je skrb za krvodajalstvo prevzel RK Slovenije, kar pomeni tudi začetek prostovoljnosti, neplačanosti in anonimnosti. V Sloveniji zdaj kri daruje nekaj več kot pet odstotkov vsega prebivalstva letno, kar zadošča za normalne potrebe slovenskega zdravstva in uresničevanje

mednarodnega načela, da si mora vsak narod sam zagotoviti ustrezne količine krvi in krvnih pripravkov, ob nesrečah pa se vključi tudi mednarodna solidarnostna pomoč.

RK Slovenije je zadolžen za organizacijo krvodajalskih akcij, srečanj in prireditev za krvodajalce ter za obveščanje javnosti o krvodajalskih akcijah, promocijo krvodajalstva in spodbujanje ljudi, da darujejo kri. V skladu z zakonom o odvzemu in presaditvi delov človeškega telesa v zdravstvene namene od leta 1986 izdaja RK Slovenije tudi izkaznice vsem tistim, ki so se odločili po smrti darovati svoje organe.

Izobraževanje in usposabljanje v prvi pomoči

Strokovni center RK Slovenije za prvo pomoč, v katerem sodelujejo priznani strokovnjaki, zdravniki specialističnih področij, oblikuje doktrino prve pomoči na nacionalni ravni. Pri nas uvaja novosti po zgledu in na podlagi smernic Evropske unije, njegovi člani pa se udeležujejo mednarodnih strokovnih srečanj.

RK Slovenije usposablja pripadnike enot prve pomoči civilne zaščite, gasilcev, gorskih reševalcev, jamar-

jev, ekip RK in pripadnikov Slovenske vojske. Prav tako skrbi za usposabljanje predavateljev pouka prve pomoči, zdravnikov in zdravstvenih delavcev in izva-ja tečaje prve pomoči za reševalce iz vode, voznike motornih vozil, zaposlene v podjetjih in ustanovah.

Iskanje pogrešanih

Osnovno poslanstvo službe je preprečevanje stisk oseb, ki so ločeni od svojcev zaradi vojne, oboroženih spopadov, nasilja, naravnih in drugih nesreč ter migracij. V ta namen služba sodeluje pri iskanju pogrešanih oseb, prenaša družinska sporočila in sodeluje pri obnavljanju družinskih vezi. Kot sestavni del Mreže ODV služba tudi pomaga pri pojasnjevanju usode pogrešanih oseb in sodeluje z vladnimi in nevladnimi organizacijami na področju dela.

Je ena temeljnih dejavnosti RK. Med vojno in v drugih izrednih razmerah poizveduje za izginulimi in pogrešanimi osebami, posreduje družinska sporočila in vzpostavlja stik med svojci. Sodeluje pri združevanju družin, evakuacijah, vodi registre beguncev, razseljenih oseb in evakuirancev. Posebno pozornost namenja otrokom in onemoglim.

Služba RK Slovenije za iskanje pogrešanih je med agresijo na Slovenijo in med vojno na Hrvaškem ter v BiH odigrala pomembno vlogo, saj jo je država pooblastila za vodenje vseh evidenc in izdajo potrdil o statusu in bivanju v Sloveniji.

Pomoč ob žledolomu leta 2014

Pripravljenost in ukrepanje ob naravnih in drugih nesrečah

Ob naravnih in drugih nesrečah zagotavlja osnovno humanitarno pomoč v obliki prehrabnih izdelkov, higienskih pripomočkov, oblačil, obutve,časne namestitve in podobno.

Za izvajanje ukrepov sprejemanja, nastanitve in pre-skrbe ogroženih ljudi imajo poseben pomen staciona-rij in nastanitvene enote Rdečega križa Slovenije (Maribor, Ljubljana, Nova Gorica in Novo mesto) ter njihovi pripadniki, ki se lahko pri nesrečah večjih razsežnosti aktivirajo v javno dobro in pomoč ter za-časno oskrbijo do 400 oseb. RKS ima pomembno vlogo tudi pri obveščanju prebivalcev o potrebah po raznovrstni pomoči in pri pripravi pozivov za pomoč, tako na državnem kot tudi na mednarodnem nivoju.

Socialna dejavnost

S programi socialne dejavnosti, ki spadajo med najpomembnejše in najobširnejše, Rdeči križ Slovenije lajša stisko brezposelnih, brezdomcev, starostnikov, bolnih, osamljenih ter številnih posameznikov in družin v stiski. Socialno ogroženim posameznikom in družinam stalno in občasno pomaga zlasti s prehranskimi paketi, higienskimi pripomočki, oblačili in obutvijo ter izjemoma tudi s pohištvom in belo tehniko. Poleg tega skrbi za izvajanje sosedске pomoči, organizira delovanje postaj Rdečega križa, pripravlja srečanja starostnikov, organizira in koordinira obiskovanje bolnih oseb, spodbuja delovanje skupin za samopomoč in osebni razvoj ter medgeneracijskih skupin. Pomemben del socialne dejavnosti so programi brezplačnih letovanj otrok in starostnikov iz socialno ogroženih družin in pa t. i. postaje RK, v okviru katerih se lahko občani seznanijo z zdravim načinom življenja, izmerijo holesterol, krvni tlak in sladkor v krvi, se udeležijo različnih svetovanj in izvejo o možnih oblikah pomoči, ko se znajdejo v stiski.

Zdravstvenovzgojna dejavnost

Območna združenja pripravljajo predavanja, kvize, tekmovanja in okrogle mize o zdravem načinu življenja in preprečevanju najpogostejših bolezni sodobnega časa, predvsem kroničnih obolenj in zasvojenosti. RK Slovenije je bil začetnik boja proti škodljivim razvadam in zasvojenostim. Že zgodaj si je prizadeval z

Temeljna načela Rdečega križa

Načela, ki povezujejo sestavne dele Mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca, so bila sprejeta in slavnostno razglašena na 20. mednarodni konferenci Rdečega križa in Rdečega polmeseca, ki je potekala od 2. do 9. oktobra leta 1965 na Dunaju v Avstriji. Tudi pol stoletja pozneje ostajajo glavno vodilo humanitarnih dejavnosti RK, saj so odraz vrednot in veščin, potrebnih za udejanjanje humanitarnega poslanstva Rdečega križa Slovenije.

Humanost

Mednarodno gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca si prizadeva s svojo dejavnostjo na mednarodni in državni ravni preprečevati in lajšati človeško trpljenje kjerkoli in kadarkoli. Njegov namen je varovati življenje in zdravje ter zagotoviti spoštovanje človekove osebnosti. Spodbuja medsebojno razumevanje in prijateljstvo, sodelovanje in trajen mir med vsemi narodi.

Nepriistranskost

Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca ne razlikuje ljudi po narodnosti, rasi, veri, družbenem položaju ali političnem prepričanju. Prizadeva si lajšati trpljenje in nudi pomoč tistim, ki jo najbolj potrebujejo.

Nevtralnost

Da bi ohranilo zaupanje vseh, se Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca ne sme postaviti na nobeno od sovražnih si strani niti se zaplesti v politična, rasna, verska ali ideološka nasprotja.

Neodvisnost

Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je neodvisno. Nacionalna društva morajo, kljub temu da pomagajo človekoljubnim službam svojih vlad v skladu z zakonodajo, vedno ohraniti svojo samostojnost ter ukrepati po načelih Gibanja.

Prostovoljnost

Gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je prostovoljno in nepridobitno.

Enotnost

V vsaki državi je lahko samo eno društvo Rdečega križa ali Rdečega polmeseca, ki je odprto za vse. S človekoljubno dejavnostjo deluje na ozemlju vse države.

Univerzalnost

Mednarodno gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca je razširjeno po vsem svetu. Vsa njegova društva so enakovredna, delijo odgovornost in dolžnosti ter si pomagajo.

bojem proti kajenju, alkoholizmu, zasvojenosti z drogami, se zavzemal za zdrav način življenja in opozarjal na potrebno preventivo pred okužbo z virusom HIV.

Delo z mladimi

Krožki RK, ki delujejo po večini slovenskih osnovnih šol, so prostčasne dejavnosti, v katerih mladi (učenci oz. dijaki) ob pomoči mentorjev in prostovoljcev skozi ustvarjalno skupinsko delo, interaktivne delavnice in socialne igre razvijajo humanitarne vrednote, strpnost, nekonfliktno komunikacijo in prijateljstvo ter spoznajo najrazličnejše oblike prostovoljskega udejstvovanja. Mladi v RK, od vrtcev pa do konca študentskih let, aktivno sodelujejo v številnih aktivnostih, kot so razne akcije zbiranja pomoči, medgeneracijskega povezovanja ter sodelovanja, tematska predavanja, delavnice, ekipe prve pomoči, kvizi, najrazličnejši tabori, stojnice, krvodajalske akcije, kampanje varnosti v cestnem prometu, Drobtinica, letovanja in podobno. Poleg dejavnosti doma se udejstvujejo tudi na mednarodnem področju, v okviru sodelovanja v mrežah mladih na mednarodnem nivoju ali v stikih s sosedskimi nacionalnimi društvi ter njihovimi sekcijami mladih.

Mladinsko zdravilišče in letovišče RKS Debeli rtič

Rdečemu križu Slovenije se lahko zahvalimo za sodobno letovišče in zdravilišče za mladino do 15. leta starosti. Zgrajeno je bilo v letih 1956–1964 na Debelem rti-

*Letovišče in
zdravilišče
Debeli rtič*

ču. Leta 1956 so otroci tam prvič letovali, in to kar pod šotori. Na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja je bilo zdravilišče in letovišče urejeno v današnjo podobo. V njem zdravstveno letujejo otroci, na brezplačna letovanja pa prihajajo otroci in starostniki iz socialno ogroženih družin. Pri organizaciji letovanja in zagotavljanju sredstev območna združenja sodelujejo z Zavodom za zdravstveno zavarovanje Slovenije, centri za socialno delo, občinskimi sveti, šolami in donatorji. Otroci letujejo v Mladinskem zdravilišču in letovišču RK Slovenije Debeli rtič, območno združenje RK Maribor in nekatera druga območna združenja pa organizirajo letovanje tudi v Mladinskem počitniškem domu Frankopan Punat na Krku. Na Debelem rtiču letno letuje 15.000 otrok.

Viri: RK Slovenije, 140 let; Ivica Žnidaršič: O začetkih in razvoju Rdečega križa pri nas (1986); Ivica Žnidaršič: Rdeči križ za humanizem, razvoj in mir (1988)
Foto: arhiv RKS

Dogodki ob 150-letnici delovanja RK na Slovenskem

Ob obletnici ustanovitve RK na Slovenskem bodo na RKS pripravljali tradicionalne aktivnosti.

- **8. do 15. maj 2016:** teden Rdečega križa
- **april do september 2015:** Peljimo jih na morje
- **maj, junij 2016:** regijska preverjanja usposobljenosti ekip prve pomoči in preverjanje usposobljenosti ekip prve pomoči v osnovnih šolah
- **4. junij 2016:** slovenski dan krvodajalstva
- **14. junij 2016:** svetovni dan krvodajalstva
- **1. do 3. julij 2016:** FACE 2016

FACE je mednarodni festival prve pomoči nacionalnih društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca, ki poteka že od leta 1987, vsako leto v drugi evropski državi. Častni pokrovitelj FACE 2016 je predsednik RS Borut Pahor. FACE omogoča ekipam prve pomoči nacionalnih društev RK in RP izmenjavo znanj, izkušenj in dobrih praks o prvi pomoči. Ekipe svoje znanje in veščine nudenja prve pomoči prikažejo v mestnih središčih, na različnih delovnih mestih, na katerih so simulirane nesreče z realno prikazanimi poškodbami na imitatorjih poškodb. Delo vsake ekipe prve pomoči se ocenjuje na podlagi različnih kriterijev: organizacija dela na prizorišču nesreče,

oskrba poškodovanih in obolelih ter psihosocialna podpora prizadetim.

- **10. september 2016:** svetovni dan prve pomoči

- **16. oktober 2016:** svetovni dan hrane – akcija Drobtinica

Z enodnevno kampanjo Drobtinica Rdeči križ Slovenije dopolnjuje programe socialne pomoči otrokom iz socialno šibkejših okolij, ozavešča slovensko javnost glede vse bolj pereče problematike nezadostne in/ali nepravilne prehrane naših najmlajših ter spodbuja čut za solidarnost s tistimi, ki so se znašli v stiski. Prostovoljci in mladi člani RK v območnih združenjih Rdečega križa z različnimi dejavnostmi spodbujajo čut ljudi za vrednote humanosti in solidarnosti.

- **17. oktober 2016:** svetovni dan boja proti revščini

- **1. do 7. november 2016:** teden solidarnosti

Teden solidarnosti je namenjen zbiranju sredstev za humanitarno pomoč ljudem v stiski. Sredstva, zbrana s prodajo doplačilnih znamk in vozovnic, se stekajo v sklad solidarnosti Rdečega križa Slovenije in so namenjena pomoči ljudem ob naravnih in drugih nesrečah večjega obsega oz. takojšnji pomoči posameznikom in družinam ob manjših nesrečah.